

**CURTEA SUPRĂMĂ
DE JUSTIȚIE**

D E C I Z I E

cu privire la admiterea recursului depus de Casa Națională de Asigurări Sociale,

în cauza de contencios administrativ intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Olga Gîrdea împotriva Casei Naționale de Asigurări Sociale privind anularea actelor administrative individuale defavorabile, obligarea emiterii actului administrativ individual favorabil și încasarea cheltuielilor de judecată

împotriva deciziei din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău

*(Dosarul nr. 3ra-626/23
NR. PIGD 2-22025101-01-3ra-09062023)*

Instanța de apel a aplicat eronat normele de drept materiale. Pensia de urmaș nu se calculează în baza unei pensii speciale. Aplicarea art. art. 24-26 din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998.

Judecătoria Chișinău, sediul Rîșcani, jud. T. Avasiloeie,
Curtea de Apel Chișinău, jud. A. Minciuna, E. Palanciuc, I. Dutca

20 noiembrie 2024

Textul corespunde originalului

Examinând în ședință publică recursului depus de Casa Națională de Asigurări Sociale

Curtea Supremă de Justiție, în completul compus din:

Stela Procopciuc, *Președinte*,

Oxana Parfeni,

Ion Malanciuc, *judecători*,

constată următoarele:

ÎN FAPT

1. La 21 februarie 2022, Olga Gârdea a depus cerere de chemare în judecată împotriva Casei Naționale de Asigurări Sociale, solicitând anularea deciziei Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sect. Râșcani, nr. 2021/92/1/85522, din 02 decembrie 2021, anularea răspunsului Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. G-100/22 din 31 ianuarie 2022 și obligarea Casei Naționale de Asigurări Sociale să emită actul administrativ prin care să-i stabilească începând cu data de 29 noiembrie 2021, pensia de urmaș în mărime de 50% din pensia pentru vechimea în muncă a soțului Chiril Gârdea, decedat la 11 noiembrie 2021 și încasarea cheltuielilor de judecată.

2. În motivarea acțiunii a indicat reclamantul că, la 29 noiembrie 2021 s-a adresat la Casa Teritorială de Asigurări Sociale sect. Râșcani cu cerere pentru realizarea dreptului la pensie de urmaș, în legătură cu decesul soțului Chiril Gârdea (11 noiembrie 2021), care a fost beneficiar de pensie în calitate de personal al navelor aeriene, stabilită în condițiile art. 56 al Legii 156/1998.

3. Prin decizia Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sect. Râșcani, nr. 2021/92/1/85522, din 02 decembrie 2021, i-a fost stabilită pensie de urmaș în proporție de 50% din pensia potențială pentru grad sever de dizabilitate, în mărime de 4185,50 lei.

4. Nefiind de acord cu decizia Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sect. Râșcani, la 18 ianuarie 2021 a înregistrat o cerere prealabilă prin care a solicitat anularea acesteia și stabilirea pensiei de urmaș în mărime de 50% din pensia pentru vechimea în muncă a defunctului Chiril Gârdea.

5. Prin răspunsul Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. G100/22, din 31 ianuarie 2021, cererea prealabilă a fost respinsă ca neîntemeiată, invocându-se prevederile art. 24 alin. (1) și 26 alin. (1) din Legea 156/1998.

6. În context, reclamanta a remarcat că, potrivit situației faptice, ea s-a aflat în căsătorie cu Chiril Gârdea din 12 martie 1983 până la 11 noiembrie 2021, când soțul a decedat.

7. La momentul decesului, Chiril Gârdea era beneficiar de pensie pentru vechime în muncă, fapt confirmat prin actele anexate. Pensia pentru vechime în muncă a fost stabilită pentru Chiril Gârdea pentru activitate în aviația civilă

(personalul navelor aeriene), activitate care se confirmă la data stabilirii pensiei pentru vechimea în muncă, dar și de către pârât prin cererea prealabilă.

8. La momentul adresării cererii, reclamanta Olga Gârdea deținea pensie pentru limită de vârstă, cuantumul căreia la 01 octombrie 2021 constituia 1138 lei.

9. Totodată potrivit certificatului privind starea civilă, reclamanta Olga Gârdea este văduvă.

10. Prin urmare, corespunzător celor menționate și prevederilor art. 24 ale Legii 156, implică condiția deținerii de defunct a pensiei pentru limită de vârstă și/sau dizabilitate (și/sau întrunirea condițiilor pentru aceasta), iar solicitantul pensiei de urmaș - soțul supraviețuitor, conform modului la caz, să fie de asemenea pensionar și/sau să fi întrunit aceste condiții în termenii stabiliți, să fi fost în căsătorie cu defunctul cel puțin 15 ani și să nu se fi recăsătorit.

11. La caz, Olga Gârdea s-a aflat în căsătorie cu defunctul din anul 1983 până la deces - 2021, adică condiția referitor la termenul căsătoriei este îndeplinită, nu s-a recăsătorit, fapt confirmat prin certificatul privind starea civilă - văduvă, precum și este întrunită condiția de deținere a pensiei de către Olga Gârdea, respectiv decizia Casei Teritoriale de Asigurări Sociale sect. Râșcani nu suportă testul legalității, or aceasta este contrară normelor legale enunțate cât și prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 165 pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor.

12. Reclamanta susține că Casa Teritorială de Asigurări Sociale sec. Râșcani, prin decizia emisă, cât și Casa Națională de Asigurări Sociale, prin răspunsul la cererea prealabilă, greșit au concluzionat și efectuat calculul pensiei de urmaș conform prevederilor art. 26 din Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr. 156 din 14 octombrie 1998, adică procentual din potențiala pensie calculată pentru gradul de invaliditate pe care ar fi avut-o soțul decedat al reclamantei, deoarece aceasta contravine cadrului normativ enunțat atâta timp cât pensia de aviator (personalul navelor aeriene) se stabilește la întrunirea condiției de vechime în muncă, ceea ce, în esență, îi conferă inclusiv statutul de pensie specială pentru limită de vârstă.

13. Mai mult, limitarea nejustificată a unui drept recunoscut, cum ar fi o pensie specială, drept nesocotit ulterior, fără a exista o justificare obiectivă și rezonabilă pentru o asemenea îngrădire, constituie o privare de proprietate în sensul art. 1 din protocolul 1 CEDO, dar și o discriminare în sensul art. 14 al Convenției (cauza Buchen împotriva Republicii Cehe, hotărârea din 26 noiembrie 2002).

14. Astfel, în temeiul art. 25, art. 26, art. 27 al Legii 156 privind sistemul public de pensii și conform în cumulul celor menționate făcând referire și la practica judiciară pe cazuri similare, reclamanta a înaintat prezenta acțiune.

POZIȚIA PRIMEI INSTANȚE

15. Prin hotărârea din 07 noiembrie 2022 Judecătorei Chișinău sediul Râșcani, s-a admis acțiunea înaintată de Olga Gîrdea. S-a anulat decizia Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sec. Rîșcani, nr. 2021/92/1/85522, din 02 decembrie 2021 și decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale nr. G-100/22, din 31 ianuarie 2022, de soluționare a cererii prealabile. S-a obligă Casa Națională de Asigurări Sociale, oficiul teritorial competent, să emită o decizie nouă, în temeiul cererii depusă de Olga Gîrdea, prin care să-i stabilească și să-i achite Olgăi Gîrdea, începând cu data de 29 noiembrie 2021, pensia de urmaș în mărime de 50% din cuantumul pensiei la momentul decesului soțului Chiril Gîrdea.

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE APEL

16. La 09 noiembrie 2022, Casa Națională de Asigurări Sociale a depus cerere de apel nemotivată împotriva hotărârii Judecătorei Chișinău sediul Râșcani din 07 noiembrie 2022.

17. La 06 aprilie 2022 Casa Națională de Asigurări Sociale a depus cerere de apel motivată solicitând casarea hotărârii Judecătorei Chișinău sediul Râșcani din 07 noiembrie 2022 și emiterea unei decizii privind respingerea cererii înaintate.

POZIȚIA INSTANȚEI DE APEL

18. Prin decizia din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău, s-a respins apelul declarat de către Casa Națională de Asigurări Sociale S-a menține hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Râșcani, din 07 noiembrie 2022, în cauza civilă, în ordinea contenciosului administrativ, la cererea de chemare în judecată depusă de Olga Gîrdea către Casa Națională de Asigurări Sociale cu privire la anularea deciziei, anularea răspunsului și obligarea emiterii actului administrativ favorabil.

19. În motivarea soluției, instanța de apel a remarcat faptul că pentru calcularea pensiei de urmaș, trebuie să fie întrunite trei condiții, și anume: - 1. întreținătorul (persoana decedată) beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate; - 2. soțul supraviețuitor, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare prevăzută la art. 41 alin. (1) sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate; - 3. soțul supraviețuitor a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit.

20. A mai subliniat că, pensia în calitate de personal al navelor aeriene de care beneficia Chiril Gîrdea, se stabilește la întrunirea cumulativă a ambelor condiții: atât a vechimii în muncă, cât și a vârstei, ceea ce, în esență, îi conferă inclusiv statutul de pensie specială pentru limită de vârstă, conform art. 56 al Legii 156 din 14 octombrie 1998.

21. Astfel, a apreciat ca, întemeiată concluzia primei instanțe, conform căreia, autoritatea emitentă, greșit a calculat pensia de urmaș conform prevederilor art. 26 din Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr. 156 din 14 octombrie 1998 (în vigoare la momentul apariției litigiului), adică procentual din potențiala pensie calculată pentru gradul de invaliditate pe care ar fi avut-o soțul decedat al reclamantei, or, acesta contravine cadrului legal.

22. Colegiul Curții de apel Chișinău a considerat irelevante argumentele apelantei Casa Națională de Asigurări Sociale, precum că Legea 156 din 14 octombrie 1998 nu prevede stabilirea pensiei de urmaș dintr-o pensie pentru vechime în muncă ca membru al personalului navigant, deoarece prevederile legale citate în prezenta lege, sunt aplicabile speței, în condițiile în care Chiril Gîrdea beneficia de pensie în calitate de personal al navelor aeriene cu întrunirea cumulativă a ambelor condiții: atât a vechimii în muncă, cât și a vârstei.

23. A subliniat colegiu instanței de apel că, scopul legitim urmărit de către Casa Națională de Asigurări Sociale, prin adoptarea deciziei de respingere a cererii Olgăi Gîrdea privind stabilirea pensiei de urmaș din pensia de personal al navelor aeriene a lui Chiril Gîrdea, nu este motivat.

24. De asemenea completul judiciar a constatat încălcarea prevederilor art. 31 și art. 118 alin. (1) - (3) din Codul administrativ.

25. A reținut că, nici în prima instanță și nici în instanța de apel, Casa Națională de Asigurări Sociale nu a prezentat probe în conformitate cu prevederile art. 220 alin. (1) și 93 alin. (1) – (2) din Codul administrativ, prin care ar proba rezonabilitatea măsurii oficiale cu scopul legitim urmărit.

26. A conchis că actul administrativ contestat constituie o ingerință disproporțională în dreptul de proprietate a reclamantei prin prisma art. 1 Protocolul 1 din Convenție.

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE RECURS

27. La 24 mai 2023, Casa Națională de Asigurări Sociale a depus recurs nemotivat împotriva deciziei din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău.

28. La 14 iunie 2023 Casa Națională de Asigurări Sociale a depus cerere de recurs motivată, solicitând admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel și pronunțarea unei noi decizii.

ARGUMENTELE RECURSULUI

29. În motivarea recursului, Casa Națională de Asigurări Sociale a invocat că decizia instanței de apel este neîntemeiată, deoarece instanța de apel nu a analizat multilateral actele normative și legislația în vigoare ce reglementează astfel de litigii, precum și nu au fost dovedite circumstanțele considerate de prima instanță și instanța de apel ca fiind stabilite.

30. Menționează că în cazul stabilirii pensiei pentru pierderea întreținătorului Legea prevede expres cazurile în care aceasta poate fi stabilită și anume atunci când decedatul a fost încadrat într-un grad de dizabilitate sever sau a fost beneficiar de pensie pentru limita de vârstă.

31. De asemeni constatat că începând cu 12 august 2020 până la 28 noiembrie 2021, reclamanta a beneficiat de pensie pentru limită de vârstă conform Legii nr.156/1998, cuantumul căreia constituia 1138 lei lunar.

32. La data de 29 noiembrie 2021, în adresa Casei teritoriale de asigurări sociale sect. Râșcani a fost depusă cerere de stabilire a pensiei de urmaș, în urma căreia CTAS sect. Râșcani a emis decizia nr. 2021/92/85522 din 02 decembrie 2021 cu privire la acordarea pensiei de urmaș în proporție de 50% din pensia potențială pentru grad sever de dizabilitate, determinată pe baza venitului mediu lunar asigurat de 16215 lei, a stagiului de cotizare de 38,5 ani și constituie - 4185,50 lei lunar legitim (8370,99 lei x 50%).

33. Notează că, potrivit pct.(1) al art. 24 din Legea nr. 156/1998 pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate prevăzute de prezenta lege.

34. În corespundere cu art. 25 alin.(1) lit. b) din Legea menționată, pensia de urmaș se stabilește soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare prevăzută la art. 41 alin. (1) sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit.

35. Remarcă că la 26 mai 2022, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a examinat excepția de neconstituționalitate a art. 24 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii (condițiile de acordare a pensiei de urmaș).

36. Astfel, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 26 mai 2022 s-a constatat că, prin excluderea de la beneficiul plăti pensiei de urmaș al persoanelor indicate la articolul 25 alin.(1) din Legea nr.156/1998, succesoare ale persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a îndeplinit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă se încalcă articolele 16 și 47 din Constituție. Curtea a recunoscut constituțional art.24 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii, în măsura în care pensia de urmaș se acordă și persoanelor indicate la articolul 25 alin.(1) din această

Lege, inclusiv copilului minor și/sau soțului supraviețuitor al persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă.

37. Totodată, Curtea Constituțională a dispus că, până la modificarea cadrului normativ, vor avea dreptul la pensia de urmaș persoanele indicate la art. 25 alin.(1) din Legea nr.156/1998, inclusiv copilul minor și/sau soțul supraviețuitor al persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limita de vârstă în acest caz, pensia de urmaș se va calcula din mărimea pensiei pentru limite de vârstă.

38. Astfel, consideră că, prin admiterea acțiunii depuse de Olga Gârdea instanțele inferioare au interpretat și aplicat eronat prevederile art.24 alin.(1) din Legea nr. 156/1998. Or, în condițiile speței și având în vedere dezideratele Curții Constituționale reținute în hotărârea nr. 11 din 26 mai 2022, este în afara oricărui dubiu că, refuzul Casei Naționale de Asigurări Sociale de a-i stabili reclamantei pensia de urmaș în cuantum de 50 % din pensia speciala a soțului decedat Chiril Gârdea este legal și întemeiat.

39. Prin urmare notează că, actele administrative contestate în pricină corespund prevederilor legale în vigoare care le reglementează legalitatea, iar pretențiile acțiunii își pierd suportul de fapt și de drept, acestea urmând a fi respinse.

40. Subliniază că, instanța de apel nu a verificat totalitatea circumstanțelor relevante mai sus, emițând acte judecătorești neîntemeiate.

41. Recurentul opinează că, aprecierea probelor dată de instanța de apel a fost una defectuoasă și arbitrară fapt ce vine în contradicție cu prevederile legislației procedurale civile cât și cu dreptul la un proces echitabil.

42. Evidențiază că, constatările instanței de apel nu conțin o argumentare clară, bazată pe suportul probator existent la materialele cauzei, din care să rezulte procesul deliberării și adoptării soluției emise.

43. Mai indică că, instanța de apel nu a exercitat un control judiciar complet, în fapt și în drept, cu respectarea efectului devolutiv al apelului, asupra ceea ce a hotărât prima instanță, iar drept consecință a interpretat și aplicat în mod eronat normele de drept material și procedural pertinente speței, fapt ce a succedat adoptarea unei soluții nemotivate.

POZIȚIA INTIMATULUI

44. Prin referința depusă la 22 ianuarie 2024 reprezentantul intimatului Olga Gârdea avocatul Dorin Trestianu a solicitat decalarea recursului inadmisibil sau respingerea recursului și menținerea deciziei atacate.

LEGISLAȚIA RELEVANTĂ

45. Art. XI alin.(3) din Legea nr.246 din 31 iulie 2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție):

”Recursurile depuse la Curtea Supremă de Justiție până la data intrării în vigoare a prezentei legi vor fi examinate în baza temeiurilor în vigoare la data depunerii recursului”.

46. Legea pentru modificarea unor acte normative (aspecte de procedură privind activitatea instanțelor judecătorești) nr. 224 din 31.07.2024 (în vigoare 16.08.2024), art. 13 din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr. 64 din 30.03.2023 (în vigoare 06.04.2023), s-a completat cu alineatul (51) cu următorul cuprins:

”Până la începerea activității Curții Supreme de Justiție în noua componentă, președintele Curții formează completele de judecată. Curtea Supremă de Justiție va examina în complete de 3 judecători cererile de recurs, cererile de recurs în anulare și cererile de revizuire, care au fost inițial repartizate spre examinare completelor din 5 judecători. Acestea vor fi examinate de completul de judecători din care face parte judecătorul raportor.”

47. Respectiv, ținând cont de modificările operate, prezentul recurs va fi examinat, în completul de 3 judecători, format prin dispoziția Președintelui interimar al Curții Supreme de Justiție nr. 119 din 28 iunie 2024.

48. Art.244 alin.(1) din Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023):

”Hotărârile curții de apel ca instanța de fond, precum și deciziile instanței de apel pot fi contestate cu recurs”.

49. Art. 245 din Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023) prevede:

„(1) Recursul se depune la instanța de apel în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei instanței de apel, dacă legea nu stabilește un termen mai mic. Instanța de apel transmite neîntârziat Curții Supreme de Justiție recursul împreună cu dosarul judiciar.

(2) Motivarea recursului se prezintă Curții Supreme de Justiție în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei instanței de apel. Dacă se depune împreună cu cererea de recurs, motivarea recursului se depune la instanța de apel” .

50. Art.248 alin.(1) lit. c) din Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023) reglementează că:

”În urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii: casează integral decizia instanței de apel și emite o nouă decizie”.

51. Art. 21 alin (1) Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023):

„Autoritățile publice și instanțele de judecată competente trebuie să acționeze în conformitate cu legea și alte acte normative.”

52. Art. 22 alin (1) Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023):

„Autoritățile publice și instanțele de judecată competente cercetează starea de fapt din oficiu. Acestea stabilesc felul și volumul cercetărilor și nu sînt legate nici de expunerile participanților, nici de cererile lor de reclamare a probelor.”

53. Art. 187 alin (1) Codul administrativ (în vigoare până la 1 septembrie 2023):

„Orice persoană care revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorități publice poate înainta o acțiune în contencios administrativ.”

54. Art. 194 alin.(2) din Codul administrativ prevede:

„În procedura de examinare a cererilor de recurs, hotărârile și deciziile contestate se examinează din oficiu în privința existenței greșelilor procedurale și aplicării corecte a dreptului material”.

55. Art. 244 alin. (2) coroborate cu art. 231 alin. (2) din Codul administrativ:

„Pentru procedura de recurs se aplică corespunzător prevederile cap. III din cartea a treia, dacă din prevederile prezentului capitol nu rezultă altceva. Pentru procedura în apel se aplică corespunzător prevederile cap. II din cartea a treia, dacă din prevederile prezentului capitol nu rezultă altceva.”

56. Art. 219 alin. (1)-(3) din Codul administrativ prevede:

„Instanța de judecată este obligată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a probelor înaintate de participanți.

Instanța de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greșelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete și pentru depunerea tuturor declarațiilor necesare constatării și aprecierii stării de fapt. Instanța de judecată indică asupra aspectelor de fapt și de drept ale litigiului care nu au fost discutate de participanții la proces.

Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces.”

57. Art. 247 din Codul administrativ prevede:

„Curtea Supremă de Justiție examinează și soluționează recursul fără ședință de judecată. Dacă consideră necesar, Curtea Supremă de Justiție poate decide citarea participanților la proces.”

58. Art. 9 din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998:

„În sistemul public, se acordă următoarele categorii de pensii: a) pensie pentru limită de vîrstă; b) pensie de dizabilitate; c) pensie de urmaș; d) pensie specială; e) pensie anticipată pentru carieră lungă.”

59. Art. 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998:

„Pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limită de vîrstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate prevăzute la capitolul II secțiunea 3 din prezenta lege.”

60. Art. 25 alin. (1) lit. b) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998:

„Se stabilește pensie de urmaș soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare prevăzută la art.41 alin.(1) sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit.”

61. Art. 56 din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998:

„Se acordă pensie, cu condiția încetării activității în funcția respectivă, unor categorii de angajați din aviația civilă indiferent de subordonarea departamentală a întreprinderilor în care sînt încadrați: a) membrilor personalului navigant, precum și însoțitorilor de bord, la împlinirea vârstei de 45 de ani, dacă au realizat în condiții speciale un stagiu de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile; b) lucrătorilor care efectuează dirijarea traficului aerian și dispun de adeverință de dispecer la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații și 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcțiile respective de cel puțin 12 ani și 6 luni bărbații și 10 ani femeile și un stagiu general de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile; c) personalului de ingineri și tehnicieni la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații și 50 de ani femeile dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcțiile respective de cel puțin 20 de ani bărbații și 15 ani femeile și un stagiu general de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile.

Modul de calculare a stagiului de cotizare pentru categoriile de asigurați indicate la alin.(1) și Lista funcțiilor conform cărora se oferă dreptul la pensie în condițiile prezentului articol se determină de Guvern.

Cuantumul pensiei angajaților din aviația civilă constituie 35% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimii 5 ani de activitate în funcțiile menționate la alin.(1).

Asigurații beneficiază, pentru fiecare an complet de stagiu de cotizare în plus în funcțiile prevăzute la alin.(1), de un spor la pensia integrală de 2% din venitul mediu lunar asigurat, dar mărimea totală a pensiei nu poate depăși 75% din venitul mediu lunar asigurat.

Venitul asigurat realizat în perioada de pînă la 1 ianuarie 1999 se actualizează prin înmulțirea coeficientului individual, care nu poate depăși 5,0, determinat pentru perioada respectivă în modul prevăzut în anexa nr.4, la salariul mediu lunar pe țară pentru anul precedent anului de stabilire a pensiei.

Venitul asigurat realizat după 1 ianuarie 1999 se ia în considerare în valoarea sa reală.”

MOTIVAREA INSTANȚEI

62. Referitor la termenul de declarare a recursului, prevăzut de art. 245 alin.(1) și (2) din Codul administrativ (în redacția legii în vigoare pînă la operarea modificărilor prin Legea nr.246 din 31 iulie 2023 (în vigoare din 01 septembrie 2023), Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție atestă că, Curtea de Apel Chișinău a pronunțat decizia la 10 mai 2023.

63. Din materialele cauzei rezultă că, instanța de apel a expediat la adresa de e-mail a participanților la proces copia deciziei motivate din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău la data de 19 mai 2023, fapte confirmate prin extrasele din poșta electronică, anexate la dosar.

64. Astfel, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că recurentul Casa Națională de Asigurări Sociale s-a conformat dispozițiilor art. 245 din Codul administrativ și a depus în termen recursul la 14 iunie 2024.

65. La caz, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a considerat inoportun de a cita participanții la proces pentru a se pronunța cu privire la problemele invocate în recurs, deoarece criticele recurente, au fost expuse cu suficientă claritate, părților fiindu-le create condiții egale de a cunoaște modul de derulare a procedurii în recurs, iar întru asigurarea respectării principiilor contradictorialității și disponibilității în drepturi, părțile au avut posibilitatea de a depune referință.

66. Verificând argumentele invocate în recurs, prin prisma materialelor din dosar, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a ajuns la concluzia de a admite recursul, de a casa integral decizia și hotărârea primei instanțe, cu emiterea unei noi decizii de respingere a acțiunii, din considerentele ce urmează.

67. Recapitulând esența litigiului în scopul verificării aplicării corecte a dreptului material și procedural, instanța de recurs reține următoarea stare de fapt.

68. Astfel, la caz se constată că Olga Gârdea este soția defunctului Chiril Gârdea, cu care s-a aflat în căsătorie începând cu 12 martie 1983 și până la decesul acestuia, survenit la 11 noiembrie 2021, fapt ce se confirmă prin certificatul de căsătorie nr. 478616 și certificatul de deces seria nr. DC-IV 1945885.

69. Este cert și faptul că Chiril Gârdea era beneficiar de pensie pentru vechimea în muncă, stabilită, pentru activitatea în aviația civilă, personalul navelor aeriene fapt confirmat prin fapt ce se confirmă prin Legitimația beneficiarului de prestații sociale seria CN nr. 920101019.

70. La 03 ianuarie 2022 reclamanta Olga Gârdea a depus cerere la Casa Teritorială de Asigurări sociale Râșcani privind acordarea pensiei de urmaș.

71. Prin decizia privind acordarea pensiei de urmaș din 16 februarie a fost stabilită pensia în cuantum de 4185,5 lei, începând cu 29 noiembrie 2021.

72. La 18 ianuarie 2022 Olga Gârdea a depus la Casa Națională de asigurări Sociale cerere prealabilă solicitând anularea deciziei Casei Teritoriale de Asigurări sociale Râșcani și stabilirea pensiei de urmaș pentru Olga Gârdea în mărime de 50% din pensia pentru vechimea în muncă a defunctului Chiril Gârdea decedat la 11 noiembrie 2021.

73. Prin răspunsul nr. G-100/22 din 31 ianuarie 2022 Casa Națională de Asigurări Sociale în conformitate cu art. 167 alin. (2) din Codul administrativ se respinge cererea prealabilă ca fiind neîntemeiată.

74. La 21 februarie 2022, Olga Gârdea a depus cerere de chemare în judecată împotriva Casei Naționale de Asigurări Sociale, solicitând anularea deciziei Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sect. Râșcani, nr. 2021/92/1/85522, din 02 decembrie 2021, anularea răspunsului Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. G-100/22 din 31 ianuarie 2022 și obligarea Casei Naționale de Asigurări Sociale să emită actul administrativ prin care să-i stabilească începând cu data de 29 noiembrie 2021, pensia de urmaș în mărime de 50% din pensia pentru vechimea în muncă a soțului Chiril Gârdea, decedat la 11 noiembrie 2021 și încasarea cheltuielilor de judecată.

75. Fiind investită cu judecarea cauzei, prima instanță a admis acțiunea înaintată de Olga Gârdea. A anulat decizia Casei Teritoriale de Asigurări Sociale Chișinău sec. Râșcani, nr. 2021/92/1/85522, din 02 decembrie 2021 și decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. G-100/22, din 31 ianuarie 2022, de soluționare a cererii prealabile. A obligă Casa Națională de Asigurări Sociale, oficiul teritorial competent, să emită o decizie nouă, în temeiul cererii depusă de Olga Gârdea, prin care să-i stabilească și să-i achite Olgăi Gârdea, începând cu data de 29 noiembrie 2021, pensia de urmaș în mărime de 50% din cuantumul pensiei la momentul decesului soțului Chiril Gârdea

76. Judecând apelul depus de Casa Națională de Asigurări Sociale, instanța de apel prin decizia din 10 mai 2023, a respins apelul declarat de către Casa Națională de Asigurări Sociale și a menține hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani, din 07 noiembrie 2022.

77. Efectuând controlul judiciar al deciziei din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău și al hotărârii din 07 noiembrie 2022 a Judecătoriei Chișinău sediul Râșcani, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție constată, că instanțele ierarhic inferioare, judecând cauza, au interpretat și aplicat în mod eronat legea, circumstanță ce a dus la aprecierea eronată a raporturilor juridica-publice litigioase și emiterea unor soluții greșite și neîntemeiate.

78. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție relevă că, instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea mult aspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege. Nici un fel de probe nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor.

79. Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficientă pentru soluționarea cauzei.

80. Ca rezultat al aprecierii probelor, instanța judecătorească este obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor

probe față de altele. Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității.

81. În aceeași ordine de idei, potrivit jurisprudenței stabilite, CEDO a învederat că unul din principiile legate de administrarea corectă a justiției se referă la hotărârile instanțelor de judecată, care ar trebui să explice în mod adecvat raționamentele pe care se bazează. Măsura în care se aplică această obligație de motivare poate varia în funcție de natura deciziei și trebuie determinată în funcție de circumstanțele cauzei (a se vedea *Moreira Ferreira*, ibidem, parag. 84; *Orlen Lietuva LTD. vs Lituania*, 29 ianuarie 2019, parag. 82).

82. La caz, instanța de recurs reține că, obiect al examinării prezentei cauze în instanța de contencios administrativ îl constituie verificarea legalității actului administrativ individual defavorabil al Casei Naționale de Asigurări Sociale privind respingerea cererii reclamantei Olga Gîrdea de a-i fi stabilită și achitată pensia de urmaș în mărime de 50 % din pensia soțului decedat, care beneficia de pensie specială pentru vechime în muncă.

83. Sub acest aspect este notabil că, articolul 9 din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998 prevede că în sistemul public, se acordă următoarele categorii de pensii: a) pensie pentru limită de vârstă; b) pensie de dizabilitate; c) pensie de urmaș; d) pensie specială; e) pensie anticipată pentru limită de vârstă.

84. Conform art.24 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998, pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate prevăzute la capitolul II secțiunea 3 din prezenta lege.

85. Remarcabil este că, redacția actuală a alin. (1) al art.24 din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998 a fost modificată prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 290 din 16 decembrie 2016.

86. Din conținutul notei-informative la proiectul de Lege nr.290 din 16 decembrie 2016, în special a modificărilor operate la Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998 rezultă că, scopul prezentului proiect de lege constă în sporirea gradului de protecție socială a pensionarilor pentru a le asigura un trai decent, modificările introduse având la bază garantarea principiului echității sociale, contributivității, egalității și non-discriminării.

87. Astfel, unul din obiectivele urmărite prin introducerea acestor modificări a fost reducerea inechităților din sistemul de asigurări sociale, crearea unui sistem echitabil, sustenabil, transparent și sporirea beneficiilor în vederea asigurării unui trai decent.

88. Completul denotă din prevederile Legii privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998 că, asigurările sociale de stat intervin în anumite circumstanțe, atât în cazul în care o persoană atinge vârsta de pensionare, precum și cazul în care este necesară acordarea unui quantum suficient copiilor și/sau soțului/soției pentru a acoperi cheltuielile materiale pentru existența în urma decesului susținătorului. Această obligație asumată de asigurările sociale de stat este prevăzută în Secțiunea 4 din Legea privind sistemul public de pensii, fiind reglementată la art.24-27 din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998.

89. În corespundere cu art.25 alin.(1) lit. b) din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998, pensia de urmaș se stabilește soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare prevăzută la art.41 alin.(1) sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit.

90. Astfel, art. 25 alin. (1) lit. b) din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998 stabilește prima condiție materială în care soțului supraviețuitor poate beneficia de pensia de urmaș din pensia părintelui decedat.

91. A doua condiție materială este impusă de art. 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998, și anume că pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate prevăzute la capitolul II secțiunea 3 din prezenta lege.

92. Pentru a explica sensul acestei dispoziții, este necesar de a o compara cu prevederile art. 24 alin. (1) până la modificările operate prin Legea 290/2016, care prevedeau că pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată era pensionar sau îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii în conformitate cu prezenta lege.

93. Pornind de la raționamentul explicit al legiuitorului dedus din prevederile art. 24-27 din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998, modificată în anul 2016, pensia de urmaș urmează a fi acordată doar în două situații exhaustiv definite de legiuitor, și anume dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limita de vârstă, adică a împlinit vârsta prevăzută la art. 41 alin. (1), sau beneficiază de o pensie de dizabilitate.

94. Prin prezenta dispoziție, legiuitorul a exclus pensiile speciale precum sunt cele acordate judecătorilor, procurorilor, militarilor și altor categorii de persoane cum sunt membrii personalului navigant, la atingerea unei vârste inferioare decât cea prevăzută la art. 41 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii nr.156 din 14 octombrie 1998, din câmpul art.24 alin.(1) din

Lege. Altfel spus, pensia de urmaș nu poate fi calculată din pensia specială ce constituie pensia pentru vechime în muncă.

95. Remarcabil este că, la 26 mai 2022, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a examinat excepția de neconstituționalitate a articolului 24 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998 (condițiile de acordare a pensiei de urmaș).

96. Astfel, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 26 mai 2022 (dosarul nr.158g/2021) s-a constatat că, prin excluderea de la beneficiul plății pensiei de urmaș al persoanelor indicate la articolul 25 alin.(1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, succesoare ale persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă se încalcă articolele 16 și 47 din Constituție. Curtea a recunoscut constituțional articolul 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998, în măsura în care pensia de urmaș se acordă și persoanelor indicate la articolul 25 alin. (1) din această Lege, inclusiv copilului minor și/sau soțului supraviețuitor al persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă.

97. Totodată, Curtea Constituțională a dispus că, până la modificarea cadrului normativ, vor avea dreptul la pensia de urmaș persoanele indicate la articolul 25 alin. (1) din Legea nr.156 din 14 octombrie 1998, inclusiv copilul minor și/sau soțul supraviețuitor al persoanei decedate - titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă. În acest caz pensia de urmaș se va calcula din mărimea pensiei pentru limită de vârstă.

98. Curtea a precizat că, această soluție este una provizorie și va acționa până când vor fi operate modificările de rigoare în legislație, în conformitate cu considerentele acestei Hotărâri.

99. Astfel, Colegiul consideră că, prin admiterea acțiunii depuse de Olga Gîrdea instanțele ierarhic inferioare au interpretat și aplicat eronat prevederile art. 24 alin.(1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998. Or, în condițiile speței și având în vedere dezideratele Curții Constituționale reținute în hotărârea nr.11 din 26 mai 2022, este în afara oricărui dubiu că, refuzul Casei Naționale de Asigurări Sociale de a-i stabili reclamantei pensia de urmaș în cuantum de 50 % din pensia specială a soțului decedat Chiril Gîrdea este legal și întemeiat.

100. Colegiul instanței de recurs notează că, în sensul hotărârii Curții Constituționale nr.11 din 26 mai 2022, reclamanta ar putea pretinde la pensia de urmaș a soțului titular de pensie specială, în cazul în care la data decesului acesta a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, dar nicidecum nu din pensia specială de care a beneficiat soțul decedat. În

acest caz, reclamanta poate pretinde la pensia de urmaș calculată din mărimea pensiei pentru limită de vârstă. Totodată, schimbarea pensiei presupune formalități juridice care trebuie îndeplinite.

101. Conjunctura acestor circumstanțe profilează legalitatea actului administrativ defavorabil emis în privința intimătei Olga Gârdea privind refuzul de a-i stabili pensia de urmaș din pensia specială a soțului decedat, iar drept consecință denotă netemeinicia acțiunii depuse de Olga Gârdea și necesitatea respingerii acesteia.

102. Pe cale de consecință, având în vedere interpretarea și aplicarea eronată a prevederilor legii materiale atât de către prima instanță, cât și de către instanța de apel, instanța de recurs conchide că actele judecătorești de dispoziție emise de acestea nu pot fi menținute, iar cererea de chemare în judecată depusă de Olga Gârdea urmează a fi respinsă, ca fiind neîntemeiată.

103. În privința jurisprudenței în materie la care a făcut referire reprezentantul intimatului în cererea de chemare în judecată, Colegiul menționează că jurisprudența nu este imuabilă, ci din contra, progresivă în esență. În cazul oricărui reviriment jurisprudențial, condiția formală, prealabilă este existența, precum și necesitatea unei alternative de interpretare și aplicare a unor dispoziții legale. La caz, revirimentul practicii judiciare în materie au la bază modificările operate la art. 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998 prin Legea nr. 290 din 16 decembrie 2016 și Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 26 mai 2022 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998 (condițiile de acordare a pensiei de urmaș). Or, aceste modificări au schimbat condițiile/cerințele față de persoanele care poate beneficia de pensia de urmaș calculată în baza pensiei persoanei decedat.

104. Cu titlu subsecvent instanța de recurs menționează că, nu se expune asupra fiecărui argument invocat de participanții la proces, ținând cont de Avizul nr.11 din 2008 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni, în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, din care rezultă că, motivarea hotărârii nu trebuie înțeleasă ca necesitând un răspuns la fiecare argument invocat.

105. Or, potrivit jurisprudenței Curții Europene, pentru a răspunde cerințelor procesului echitabil, motivarea trebuie să evidențieze că, judecătorul a examinat chestiunile esențiale prezentate și nu trebuie interpretată ca impunând un răspuns detaliat la fiecare argument (Van de Hurk vs Țările de Jos, 19 aprilie 1994 , pct.61, seria A, nr.288).

106. Din considerentele menționate, completul Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, a casa integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe și de a emite o decizie nouă, de respingere a acțiunii în contencios administrativ depusă de Olga Gârdea.

107. Finalmente, Colegiul instanței de recurs învederează că, soluția asupra fondului cauzei, la care a ajuns instanța de recurs, este compatibilă cu prevederile articolului 6 § 1 CEDO, fiind prevăzută de art. 248 alin.(1) lit. c) Cod administrativ, potrivit căruia examinând recursul, Curtea Supremă de Justiție adoptă decizie prin care casează integral decizia instanței de apel și emite o nouă decizie.

108. În conformitate cu art. 248 alin. (1) lit. b) și art. 248 alin. (3) din Codul administrativ,

COMPLETUL, CU UNANIMITATE DE VOTURI,

Admite recursul depus de către Casa Națională de Asigurări Sociale.

Casează decizia din 10 mai 2023 a Curții de Apel Chișinău, și hotărârea din 07 noiembrie 2022 a Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani și emite o decizie nouă prin care:

Cererea de chemare în judecată depusă de Olga Gârdea împotriva Casei Naționale de Asigurări Sociale privind anularea actelor administrative individuale defavorabile, obligarea emiterii actului administrativ individual favorabil și încasarea cheltuielilor de judecată, se respinge.

Decizia este irevocabilă.

Președinte

Stela Procopciuc

Judecători

Oxana Parfeni

Ion Malanciuc